

Dokument prezentovaný na předsednické konferenci o péči o děti a politice zaměstnanosti: Kolize nebo komplementarita?, která se uskutečnila v Praze ve dnech 5. - 6. února 2009

Měla by sociální politika podporovat rodičovství a rodinnou práci?

Dr. Catherine Hakim
London School of Economics

1. Cení si ještě ženy (a muži) rodičovství?

Poslední průzkumy ukazují mnohem nižší zaměření se na rodičovství, zejména:

- snižující se porodnost v celé Evropě, dokonce i v katolických zemích;
- feministická ideologie a zaměření Evropské komise na placené zaměstnávání žen a kariéry ve veřejné sféře jako jediná opatření k rovnosti pohlaví spíše než zaměření se na mateřství, rodinnou práci a příspěvky v privátní sféře a místních komunitách.

2. Diverzita životních stylů zahrnuje pokračující zaměření na rodičovství.

Převaha důkazů sociálních věd ukazuje, že *většina* mužů a žen si stále cení rodičovství a rodinného života (viz tabulka 1 a 2). Vedla jsem důležitou revizi důkazů výzkumu za posledních 20 až 30 let v moderních společnostech v rámci *Volby životního stylu v 21. století: Teorie preference* a provedla jsem dva nové průzkumy v Británii a Španělsku. Ostatní badatelé také prováděli obdobné studie, a to včetně České republiky (viz tabulka 3). Tyto studie ukazují, že nyní existují tři výrazné skupiny žen a mužů, a předvídají, že v budoucích moderních společnostech tyto budou mít:

- menšinu (10 % až 30 %) matek na „plný úvazek“ a žen v domácnosti na plný úvazek
- většinu (40 % až 80 %) žen, které budou chtít kombinovat placená místa a rodinnou práci
- menšinu (10 % až 30 %) kariérních (a často bezdětných) žen - dokonce i ve Švédsku a post-socialistických zemích, viz tabulka 3.

Diverzita preferencí životního stylu a spojených hodnot poskytuje odlišný obraz v porovnání se zaměřením komise na páry s dvojí kariérou, kteří oba pracují na náročných profesních místech a mohou si na veškeré domácí práce dovolit najímat externí dodavatele, přičemž často nemají žádné děti nebo pouze jedno dítě.

Takže do budoucna musíme uznávat a počítat a oceňovat pečovatelskou a domácí práci (a rodinnou práci). Průzkumy časového rozpočtu prováděné EU (studie využívání času) jsou katalyzátorem pro změnu hlediska, neboť objasňují skutečnosti rozdělení práce podle pohlaví a umožňují, aby běžné národní účty HDP doplňovaly účty satelitní. Po celém světě (mimo některé chudé rozvojové země) muži a ženy odvádějí stejný počet hodin produktivní práce (pokud spojíme placenou produktivní a neplacenou pečovatelskou a domácí práci).

Feministky nicméně stále odmítají přijímat domácí hospodyně na plný úvazek a matky na plný úvazek (nebo otce?) jako plnoprávné občany – i přes feministickou kampaň „plat za domácí práce“ před mnoha lety. Nedávná teorie sociální politiky se také nově zaměřuje na ohodnocení pečovatelské práce (ale ne práce domácí).

3. Dávají matky přednost kolektivní, nebo domácí péči o své děti?

Sociální politika Evropské komise značně zdůrazňuje rostoucí nabídku komerční péče o děti, takže se stále více matek může vrátit do placeného zaměstnání. Toto hledisko má odezvu ve zprávách z britské vlády.

Revize výsledků nedávného dotazníkového průzkumu uveřejněných skupino Policy Exchange, což je londýnský „think tank“ ukazuje, že většina matek dává přednost vlastní péči o své děti - téměř bez výjimky do věku tří let, velmi často až do školního věku, a v některých případech až do věku odchodu ze školy. Pokud je rodičům dána možnost výběru mezi rozmanitějšími a lepšími službami péče o dítě a možností dostávat zaplacenou za odvádění takovéto práce, většina z nich zvolí druhou možnost. Tento výsledek je nejvýraznější v zemích, v nichž již existují dobré služby péče o dítě, jako je Francie a Finsko. Další závěr výzkumu je, že rodiče upřednostňují individuální domácí péči před kolektivní péčí ve veřejných školkách a jeslích. A konečně, náklady na domácí péči o malé děti jsou mnohem menší nežli kolektivní institucionální péče, jak ve smyslu přímých, viditelných nákladů, tak i ve smyslu nepřímých, neviditelných nákladů.

4. Které sociální politiky mohou podporovat rodiče na plný úvazek?

Fiskální politika uznává pečovatelskou práci v určitých malých ohledech již po desetiletí - například započítávání let strávených péčí o dítě do důchodu (Británie, Japonsko...). Dva další skutečné příklady nabízejí modely toho, co je dnes možné a proveditelné.

(A) Německý daňový systém rozdělení příjmu pro páry s podobnými daňovými systémy v mnoha jiných zemích. Rozdělení příjmu je kvalitativně odlišné od přidělování velkých daňových úlev pro závislé osoby na mužích (tak, jako se to děje ve Francii, Japonsku apod.), neboť tento systém předpokládá, že každý partner vlastní polovinu příjmu druhého partnera, a proto z něj platí daně. Takže matka na plný úvazek bez placeného zaměstnání platí daně ze své půlky příjmů svého manžela.

(B) Finský příspěvek na domácí péči funguje jako systém již více než deset let a byl okopírován Norskem (ne však Švédskem), přičemž Francie zavedla systém podobný. Není to příspěvek na mimořádné náklady na děti. Je to plat, který dostává rodič (obvykle matka), která zůstává doma na plný úvazek, stará se o děti a nepoužívá státní školky ani jesle. Rodiče tento příspěvek mohou pružně využívat pro nákup péče dle svého výběru (např. využívat prarodiče, sousedy), a to v jakékoli míře (na poloviční nebo plný úvazek), a/nebo jej použít jako náhradu za uniklou mzdu. Systém je mimořádně populární a je téměř stoprocentně využíván. Zpráva společnosti Policy Exchange navrhuje zavedení podobného schématu v Británii, kde se všechny tři politické strany o tento nápad zajímají.

Obě tyto politiky splňují argument preferenční teorie, a to že politika má být rovnoměrně rozdělená mezi tři skupiny žen (zaměřené na domácnost, zaměřené na práci a adaptivní) místo předpojatosti vůči jedné ze skupin (obvykle ženy dávající přednost kariéře).

5. Jaké jsou výhody podporování rodičů?

Pravděpodobně diskutabilní výhodou je, že je férovější, pokud politika podporuje všechny skupiny ve společnosti namísto podpory žen pouze zaměřených na kariéru, které se rychle chtějí vrátit do zaměstnání. Jiné výhody zahrnují:

- šťastnější batolata a děti, jejich mnohem menší nemocnost
- šťastnější občany a rodiny, neboť jejich preference jsou přijímány a podporovány

Je mnohem těžší dokazovat mnohem větší výhody pro společnost v podobě snížení kriminality, menší negramotnosti, snížení počtu psychických chorob a dosažení lepšího vzdělání u dětí, které jsou emocionálně zabezpečeny a motivovány ve školách.

Některé ze studií dovozují, že společnosti spoléhající se ve velké míře na kolektivní péči o malé děti upřednostňují přizpůsobení se skupinovým normám a poslušnosti před individualitou a představitostí v osobním rozvoji. Takže mohou existovat další, méně viditelné následky kolektivní předškolní péče.

Literatura

Bertram H., Rösler W, and Ehlert N (2005) *Nachhaltige Familienpolitik* (Sustainable Family Policy), Berlin: Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend (Ministry for the Family, Pensioners, Women and Children).

Corijn, M. and Hakim, C. (forthcoming) 'Lifestyle preferences in Belgium-Flanders'.

Hakim, C. (2000) *Work-Lifestyle Choices in the 21st Century: Preference Theory*, Oxford: Oxford University Press.

Hakim, C. (2003a) *Models of the Family in Modern Societies: Ideals and Realities*, Aldershot: Ashgate.

Hakim, C. (2003b) 'A new approach to explaining fertility patterns: preference theory', *Population and Development Review*, 29: 349-74.

Hakim, C. (2004) *Key Issues in Women's Work: Female Diversity and the Polarisation of Women's Employment*, London: GlassHouse Press.

Hakim, C. (2008) 'Is gender equality legislation becoming counter-productive?', *Public Policy Research*, 15: 133-136.

Hakim, C. Bradley, K., Price, E. and Mitchell, L. (2008) *Little Britons: Financing Childcare Choice*, London: Policy Exchange.

Harkness, S (2008) 'The household division of labour: changes in families' allocation of paid and unpaid work', pp. 234-267 in J Scott, S Dex and H Joshi (eds) (2008) *Women and Employment*, Cheltenham: Edward Elgar.

Huang Qinghai, El-Khouri B M, Johansson G, Lindroth S and Sverke M (2006) 'Women's career patterns: A study of Swedish women born in the 1950s', *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 80(3): .

O'Neill R (2005) *Fiscal Policy and the Family*, London: Institute for the Study of civil Society - available on-line from www.civitas.org.uk.

Předsednická konference o rodičovské péči a politice zaměstnanosti: Kolize nebo vzájemné doplňování se?, která se konala v Praze ve dnech 5-6. února 2009

Měla by sociální politika podporovat rodičovství a rodinou práci?

Dr Catherine Hakim, London School of Economics

Snižující se porodnost naznačuje, že lidé si rodičovství cení čím dál méně. Ve skutečnosti průzkum ukazuje, že rodičovství a rodinný život jsou velmi ceněné. Podstatná menšina okolo jedné čtvrtiny žen stále upřednostňuje mateřství na plný úvazek a více než polovina by ráda dosáhla rovnováhy mezi placeným zaměstnáním a rodinou prací. Dokonce i v moderních společnostech pouze menšina okolo jedné čtvrtiny žen je zaměřených na kariéru a upřednostňuje zaměstnání před rodinným životem. U mužů jsou tato čísla malinko menší. Sociální politika by tedy měla podporovat všechny tyto tři skupiny stejně, namísto upřednostňování pouze jedné skupiny, a měla by být také neutrální z hlediska pohlaví. Dokument probírá dva příklady takovýchto politik: Německý daňový systém rozdělení příjmů a finský systém příspěvků na domácí péči, který byl později přebrán také v Norsku, který matkám vyplácí mzdu v případě, kdy se starají na plný úvazek o své děti a nepoužívají státní školky. Výhody takovýchto politik pro rodiny a pro širší společnost se v současné době diskutují.

Biografický odstavec

Dr Catherine Hakim je samostatná odborná asistentka výzkumu na London School of Economics. Je mezinárodně uznávaným expertem na zaměstnání žen, sociální politiku a trendy zaměstnaneckého trhu a zároveň častým příspěvatelem k mediálním debatám o pozici žen ve společnosti a záležitosti rovnosti pohlaví. Její publikace zahrnují více než 100 dokumentů uveřejněných v časopisech pro sociální vědy, editovaných sbírkách a vládních zprávách stejně jako v učebnicích o návrzích průzkumů a průzkumných metodách. Nedávne její knihy zahrnují *Work-Lifestyle Choices in the 21st Century: Preference Theory* (Oxford University Press, 2000), *Social Change and Innovation in the Labour Market* (Oxford University Press, 1998), *Models of the Family in Modern Societies: Ideals and Realities* (Ashgate 2003) a *Key Issues in Women's Work* (Glasshouse Press, 2004).